

مبتکران حزب رستاخیز چه کسانی بودند؟

۵ شهریور ۱۳۹۴ ساعت ۱۶:۳۰

ایده از آن خود شاه بود یا عده‌ای از نزدیکان تحصیلکرده از آمریکا برگشته‌ای مانند «هوشنگ نهاوندی»، «علی نقی عالیخانی» و... ابتکار «فرح» بود یا «علم»؟ براساس گزارش ساواک در سال ۵۷، اعضای قدیم حزب ایران‌نویین در روزهای احتضار «رستاخیز» معتقد بوده‌اند که ایده تشکیل حزب، ناشی از وسوسه‌های «علم» و عده‌ای توده‌ای سابق که در حزب مردم فعالیت داشتند بوده است!

۵ اسفند ۱۳۵۳ سالروز تاسیس «حزب رستاخیز» است. اما پرسشی که در پس این سال‌ها، همچنان باقی مانده، این است که چه شد «محمد رضا پهلوی» به یکباره تصمیم گرفت همان بساط نیم‌بند چند حزبی را در کشور برچیند و سامان تک‌حزبی برپا کند. از آن مهم‌تر پیشنهاد آن از چه کسی بود؟ ایده از آن خود شاه بود یا عده‌ای از نزدیکان تحصیلکرده از آمریکا برگشته‌ای مانند «هوشنگ نهاوندی»، «علی نقی عالیخانی» و... ابتکار «فرح» بود یا «علم»؟ براساس گزارش ساواک در سال ۵۷، اعضای قدیم حزب ایران‌نویین در روزهای احتضار «رستاخیز» معتقد بوده‌اند که ایده تشکیل حزب، ناشی از وسوسه‌های «علم» و عده‌ای توده‌ای سابق که در حزب مردم فعالیت داشتند بوده است! فارغ از اینکه پیشنهاد اولیه از چه کسی بود هنوز تحلیل دقیقی از انگیزه شاه در گرفتن چنین تصمیمی هم ارایه نشده است، جز ارضای حس جاه‌طلبی او در پوشش دلایل عجیب و غریب. دلایل شاه برای تاسیس چنین حزبی نه تنها خالی از نظم اصولی و دلایل منطقی معمول بود بلکه حتی به شمایل شکل‌گیری نظام‌های توتالیتر تک‌حزبی هم کمتر شباهت داشت و احتمالاً برای همین بود که پیش از شدت گرفتن اعتراضات انقلابی مردم و اعلام فضای باز سیاسی، خودبه‌خود مضمحل شد. «رستاخیز» به شمایل «شتر گاو پلنگی» می‌مانست که به عقیده «مظفر شاهی» نویسنده کتاب «رستاخیز، اشتباه بزرگ»: اگر در شوروی حزب در بالاترین جایگاه، همه‌کاره و سیاست‌گذار اصلی بود اما در نظام تک‌حزبی شاه، «رستاخیز» کاریکاتوری بود که نه نقش تک‌حزبی نظام‌های توتالیتر به او واگذار شده بود و نه توانست حتی شبیه احزاب کشورهای غربی در حال توسعه، ایفای نقش کند. شاه در کتاب «پاسخ به تاریخ» خیلی دیر مجبور به اعتراف دردناکی شد؛ اینکه: «بدبختانه غلط‌بودن فکر ایجاد این حزب در عمل به اثبات رسید. چون انورسادات هم نظام تک‌حزبی مصر را از میان برداشت و راه را برای احزاب باز کرد و به‌نظم عمل او درست بود. رستاخیز نتوانست به هدف‌هایی که به‌خاطرش ایجاد شده بود نایل شود.» اما مگر این دلایل چه بود که شاه ابتدای دهه ۵۰ این اندازه بر آن اصرار داشت: «شکل و فرم قبلی، دیگر کارایی نداشت، قبلاً یک حزب موافق، مخالف داشتیم الان در یک حزب ۱۵ دسته‌اند که نظرات و اندیشه‌های مختلف دارند. قبلاً افراد شایسته به علت عضویت در حزب مخالف از صحنه سیاست دور می‌شدند.» شاه شیپور را از تهش می‌زد و تصورش این بود که «رستاخیز» تصورات منجی‌گرانه او را برای مدیریت ملت تحقق می‌بخشد تا جایی که گفته بود: «هدف من از ایجاد حزب رستاخیز دوتا بود. در کوتاه‌مدت این حزب

واحد با در نظر گرفتن اعضای طبقات اجتماعی و مردانی از هر نوع عقیده و با ماهیت لیبرالیستی سازنده می‌توانست در وقت و نیروی انسانی صرفه‌جویی کند. از آنجا که جبهه مخالفی در کار نبود، هیچ‌کس از شخصیت‌های مهم به خاطر کنار رفتن حزبشان بر اثر شکست در انتخابات از مشارکت در دولت محروم نمی‌شدند.» می‌توان گفت که «رستاخیز» حتی از عمق بی‌اعتمادی شاه نسبت به نزدیکان خودش ناشی شده که در مصاحبه‌ای با تلویزیون ملی ایران گفته بود: «چاره غیر از این چیست؟ باز می‌خواهید بروید توی احزاب متعدد که هر کدام را یک خارجی اداره کند؟ از ایران چیزی باقی نخواهد ماند.» این را می‌توان هم از لابه‌لای خاطرات روزنوشته «علم» از شاه پیدا کرد و هم از سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های او با نشریات خارجی و داخلی. وقتی به او انتقاد کردند که اعلام سیستم تک‌حزبی نوعی دیکتاتوری است و با دموکراسی منافات دارد، گفت: «حزب، شیوه غربی است و ما مجبور نیستیم هر کاری غربی‌ها کردند بکنیم. ما آنچه از دید ما بهتر است برمی‌گزینیم.» ایده نظام تک‌حزبی از هر کسی بود در آن روزگار جامعه ایرانی بی‌بنیان‌تر از آن بود که حتی دستاوردی برای خود نظام شاهنشاهی داشته باشد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۶۴۲/حزب-مبتکران-رستاخیز-کسانی-رستاخیز-چیز-مبتکران/۲۰۶۴۲>